

Кримінологічний аналіз та проти дія кримінальному сепаратизму в Україні

Монографію присвячено кримінологічному аналізу та протидії кримінальному сепаратизму в Україні. Авторами досліджено поняття кримінального сепаратизму, його природу, види та форми реалізації в сучасному суспільстві, розкрито сутність соціально-економічних, політичних та організаційно-управлінських факторів, що обумовлюють кримінальний сепаратизм в Україні, досліджено міжнародний досвід кримінального сепаратизму та шляхи його подолання. На підставі вивчення кількісних і якісних показників злочинів, передбачених ст. 109, 110, 110-2, 111, 436, 437, 447 КК України, у період з 2013 року по 2025 рік запропоновано загальносоціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуальні заходи протидії кримінальному сепаратизму в Україні.

Монографія стане в пригоді науковцям, викладачам, аспірантам, здобувачам вищої освіти у сфері права, практичним працівникам, а також усім, хто цікавиться проблематикою кримінального сепаратизму та його подолання в Україні.

П. В. Сєдих
В. І. Павликівський

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПРОТИДІЯ КРИМІНАЛЬНОМУ СЕПАРАТИЗМУ В УКРАЇНІ

Монографія

За загальною редакцією
доктора юридичних наук, професора,
заслуженого працівника освіти України *О. М. Литвинова*

Харків
«Право»
2026

DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178848798>
УДК 343.2/.7
С33

Рецензенти:

д-р юрид. наук, проф. *А. М. Шульга*;
д-р юрид. наук, проф. *А. М. Орлеан*

Сєдих П. В.

С33 Кримінологічний аналіз та протидія кримінальному сепаратизму в Україні : монографія / П. В. Сєдих, В. І. Павликівський ; за заг. ред. О. М. Литвинова. – Харків : Право, 2026. – 180 с. – DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178848798>.

ISBN 978-617-8848-79-8

Монографію присвячено кримінологічному аналізу та протидії кримінальному сепаратизму в Україні. Авторами досліджено поняття кримінального сепаратизму, його природу, види та форми реалізації в сучасному суспільстві, розкрито сутність соціально-економічних, політичних та організаційно-управлінських факторів, що обумовлюють кримінальний сепаратизм в Україні, досліджено міжнародний досвід кримінального сепаратизму та шляхи його подолання. На підставі вивчення кількісних і якісних показників злочинів, передбачених ст. 109, 110, 110-2, 111, 436, 437, 447 КК України, у період з 2013 року по 2025 рік запропоновано загальносоціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуальні заходи протидії кримінальному сепаратизму в Україні.

Монографія стане в пригоді науковцям, викладачам, аспірантам, здобувачам вищої освіти у сфері права, практичним працівникам, а також усім, хто цікавиться проблематикою кримінального сепаратизму та його подолання в Україні.

УДК 343.2/.7

Зміст

Перелік умовних позначень	4
Вступ	5

Розділ I

Феномен кримінального сепаратизму

1.1. Поняття, природа, види та форми кримінального сепаратизму	9
1.2. Кримінологічні показники кримінального сепаратизму	29
1.3. Особистість кримінального сепаратиста	47
Висновки до розділу I	61

Розділ II

Детермінація кримінального сепаратизму в Україні

2.1. Теоретичні основи детермінації кримінального сепаратизму в Україні	63
2.2. Соціально-економічні фактори кримінального сепаратизму в Україні	67
2.3. Політичні фактори кримінального сепаратизму в Україні	77
2.4. Правові та організаційно-управлінські фактори кримінального сепаратизму в Україні	81
Висновки до розділу II	87

Розділ III

Протидія кримінальному сепаратизму в Україні

3.1. Стан наукової розробки проблем протидії злочинності та кримінальному сепаратизму	90
3.2. Загальносоціальні заходи протидії кримінальному сепаратизму в Україні	93
3.3. Спеціально-кримінологічні та індивідуальні заходи протидії кримінальному сепаратизму в Україні	98
3.4. Міжнародні механізми протидії кримінальному сепаратизму	108
Висновки до розділу III	127

Висновки	133
-----------------------	-----

Список використаних джерел	146
---	-----

Додаток А. Класифікація ефективних заходів загальносоціальної протидії кримінальному сепаратизму, які можуть застосовуватись або вже застосовуються в Україні (з прикладами та зауваженнями)	171
---	-----

Додаток Б. Деталізований план індивідуальної програми реінтеграції осіб, причетних до кримінального сепаратизму	174
---	-----

Додаток В. Типовий шаблон оперативно-наглядової справи за особистістю, яка схильна до вчинення діянь пов'язаних з сепаратизмом	177
--	-----

Перелік умовних позначень

ЗУ	– Закон України
ЄС	– Європейський Союз
КК України	– Кримінальний кодекс України
КК Азербайджану	– Кримінальний кодекс Азербайджану
ООН	– Організація Об'єднаних Націй

ВСТУП

Кримінологічне дослідження кримінального сепаратизму для українського суспільства має надзвичайно важливе значення в сучасних умовах. У той час, коли на теренах України йдуть бойові дії, коли агресор захоплює наші території, коли сили національного супротиву ведуть важку війну дуже важливо дати відповідь на цілу низку питань, відповідь на які можуть наблизити українське суспільство до розуміння та усвідомлення першопричин повномасштабної збройної агресії.

Однією з таких причин є проблема сепаратизму в українському суспільстві. Для того щоб це усвідомити, треба розглянути явище сепаратизму в Україні через призму політико-правового, соціального та міжнародного аспектів сепаратизму в українському суспільстві.

Особливості політико-правового контексту сепаратизму в Україні пов'язані:

- з подіями 2014 року (Автономна Республіка Крим, Донецька та Луганські області), які зробили проблему сепаратизму однією з центральних для України. Фактично, саме сепаратистські рухи, підтримані ззовні, призвели до збройного конфлікту на сході України;

- зі зміною парадигми в питаннях правового забезпечення протидії сепаратизму. Після 24 лютого 2022 року Україна суттєво посилила законодавство про державну зраду, колабораціонізм та сепаратизм;

- зі зміною підходів в оцінці суспільної небезпечності цього явища. В умовах як гібридної війни, так і в її активній («гарячій») фазі сучасне українське кримінальне законодавство розглядає сепаратизм не просто як загрозу територіальній цілісності, а форму посягання на національну безпеку України.

Соціальна значимість цієї проблематики обумовлена наступним:

- сепаратизм впливає на суспільну стабільність в країні, а саме: він стає підґрунтям для різноманітних внутрішніх конфліктів; активізує зростання радикальних рухів та втрати довіри до державних інституцій;

- сепаратизм може створювати ситуацію, коли політична опозиція переходить у площину загрози державності та територіальній цілісності країни, що в свою чергу загострює питання розмежування між соціальним протестом і кримінальним сепаратизмом;

- враховуючи той факт, що сепаратизм як явище тісно пов'язаний із пропагандою, дезінформацією та інформаційними операціями, вивчення та дослідження цієї проблеми набуває більшої актуальності в епоху цифрових медіа.

Міжнародний вимір сепаратистських проявів виявляється у тому, що:

– Україна є об'єктом міжнародних відносин, де сепаратизм використовується як інструмент зовнішньої політики інших держав (передусім російської федерації);

– в зовнішньо-політичних стосунках з іншими країнами, на різноманітних міжнародних майданчиках Україна активно відстоює думку про те, що підтримка сепаратизму ззовні є порушенням принципу невтручання у внутрішні справи держави;

– порівняльне дослідження досвіду інших країн (Іспанія – Каталонія; Великобританія – Шотландія; регіон Балканських країн) дозволяє Україні формувати власний підхід до правової та політичної реакції на сепаратистські прояви у власному суспільстві.

Про актуальність дослідження проблематики кримінального сепаратизму через призму його кримінологічного аналізу та його протидії говорить той рівень статистично зафіксованої кількості кримінальних правопорушень, що мають ознаки сепаратизму. Так, наприклад, у 2013 році в Україні не було зареєстровано жодного випадку відповідальність за який передбачена за ст. 110 КК України «Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України», а у 2025 році вже було зареєстровано 583 злочинів за цією кримінально-правовою нормою¹. При цьому, пікове значення в цьому періоді припало на 2022 рік – 10487 злочинів. Водночас, якщо взяти до уваги усі кримінально-правові норми, що містять в собі ознаки сепаратизму (ст. 109, 110, 110-2, 111, 436, 437, 447 КК України), статистична інформація демонструє такі показники: у 2013 році 7 кримінальних правопорушень, а у 2025 році – 1813. Щодо пікового значення, то воно також припадає як і у випадку зі ст. 110 КК України на 2022 рік і складає 30484 злочини.

Аналізом питання сутності феномену сепаратизму як явища займалась низка вітчизняних науковців, а саме: М. М. Вівчарик, К. М. Вітман, В. А. Горенкін, О. В. Картунов, А. І. Кіссе, В. О. Котигоренко, І. О. Кресін, Л. П. Нагорна, О. О. Маруховська-Картунова, І. Г. Оніщенко, Є. В. Перегуда, Г. М. Перепелиця, Ю. І. Римаренко, С. Ю. Римаренко, Л. Є. Шкляр, В. В. Дівак та інші.

Серед закордонних дослідників цієї проблематики слід виділити С. О'Брайєна, Р. Бербаха, У. Бека, У. Робінсона, П. Глоца, Л. Грінфельда, Дж. Келласа, Х. Кона, Б. О'Лірі, Д. Міллера, Й. Таміра та інших.

¹ Тут і далі статистична інформація отримана з офіційних сайтів Офісу Генерального прокурора щодо кількості облікованих кримінальних правопорушень та вручених повідомлень про підозру за ст. 109, 110, 110-2, 111, 436, 437, 447 КК України та Державної Судової Адміністрації України щодо кількості осіб, засуджених, виправданих, справи щодо яких закрито та види кримінального покарання та дані щодо складу засуджених за ст. 109, 110, 110-2, 111, 436, 437, 447 КК України.

Водночас складність окресленої проблеми посилюється тим, що в українській юридичній науці комплексний кримінологічний аналіз кримінального сепаратизму та системних заходів протидії йому на монографічному рівні досі не здійснювався. Попри наявність поодиноких наукових розвідок у цій сфері, цілісне дослідження зазначеного явища в контексті сучасного українського суспільства залишається відкритим. Так, роботи М. Б. Стиранка «Кримінально-правова характеристика сепаратизму в Україні» [1], Т. М. Беркій «Кримінологічна характеристика та попередження сепаратизму в Україні» [2], А. В. Носача «Кримінологічне забезпечення захисту державного суверенітету і територіальної цілісності України» [3] зосереджені на проблематиці сепаратизму в Україні, але стосуються лише окремих його проявів (дослідження А. В. Носача), або лише окремої його сфери (дослідження М. Б. Стиранка), або загальної проблематики вказаного явища (дослідження Т. М. Беркій).

Все викладене вище, а також відсутність комплексних розробок монографічного характеру кримінологічного аналізу та протидії кримінальному сепаратизму створює потребу в проведенні зазначеного наукового дослідження.

Мета монографічного дослідження полягає в розв'язанні комплексного наукового завдання щодо кримінологічного аналізу та протидії кримінальному сепаратизму в Україні.

Для досягнення зазначеної мети в роботі визначено такі завдання:

- дослідити поняття кримінального сепаратизму, його природу, види та форми реалізації в сучасному суспільстві;
- надати кримінологічну характеристику кримінального сепаратизму через призму аналізу його кримінологічних показників;
- дослідивши особистість кримінального сепаратиста надати узагальнений кримінологічний портрет такої особи;
- проаналізувати теоретичні основи детермінації кримінального сепаратизму в Україні;
- розкрити сутність соціально-економічних факторів, що обумовлюють кримінальний сепаратизм в Україні;
- дослідити політичні фактори кримінального сепаратизму в Україні як різновид детермінантів цього явища;
- визначити та розкрити сутність правових та організаційно-управлінських факторів кримінального сепаратизму в Україні;
- проаналізувати стан наукової розробки проблем протидії злочинності як взагалі, так і окремо протидії кримінальному сепаратизму;
- дослідити та розкрити сутність загальносоціальних, спеціально-кримінологічних та індивідуальних заходів протидії кримінальному сепаратизму в Україні;

– дослідити міжнародний досвід протидії кримінальному сепаратизму з метою подальшого запровадження в систему протидії кримінальному сепаратизму в Україні;

– спираючись на проведений аналіз заходів протидії кримінальному сепаратизму в Україні надати власні рекомендації щодо протидії цьому явищу.

Об'єктом монографічного дослідження обрано суспільні відносини, у сфері кримінологічного аналізу та протидії кримінальному сепаратизму в Україні.

Предмет монографічного дослідження – кримінологічний аналіз та протидія кримінальному сепаратизму в Україні.

При проведенні дослідження для вирішення поставлених задач використовувались у комплексі *загальнонаукові та спеціальні методи*. Одним з основних методів дослідження обрано *діалектичний* метод наукового пізнання як теоретичний фундамент дослідження при розгляді всіх проблемних аспектів за темою дисертації (у всіх розділах). Поряд з ним використовувались й інші методи. Зокрема, *формально-логічний* – для встановлення змісту поняття, природи, видів та форм кримінального сепаратизму (підрозділ 1.1). *Статистичні, конкретно-соціологічні* методи та метод *вивчення документів* (аналіз статистичних даних, вивчення матеріалів архівних кримінальних проваджень) застосовувалися при виявленні тенденцій в динаміці кримінального сепаратизму та кримінологічної характеристики особистості злочинця, яка вчиняє такі кримінально-протиправні діяння (підрозділи 1.2, 1.3). Застосування *системно-структурного* методу дозволило охарактеризувати фактори детермінації такого явища як кримінальний сепаратизм (розділ II) та обґрунтувати нові положення, теоретичні висновки, пропозиції і практичні рекомендації щодо протидії кримінальному сепаратизму (розділ III).

Наукове видання

Сєдих Петро Васильович
Павликівський Віталій Іванович

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПРОТИДІЯ КРИМІНАЛЬНОМУ СЕПАРАТИЗМУ В УКРАЇНІ

Монографія

Верстка *О. А. Лисенко*

Підписано до друку 16.06.2026. Формат 70×100/16.
Ум. друк. арк. 14,5. Обл.-вид. арк. 10,2. Тираж 100 пр. Зам. № 700

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20
Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>
E-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт Плюс»,
вул. Весніна, 12, м. Харків, 61023, Україна
Тел. (097) 445-07-79
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8388 від 16.07.2025

[Перейти на сайт →](#)